

رامبو... دژبه ری جیهانی ۲-۲

نقیسین: ئارچیبالد ماکلش

وه رگیران: ئەمین بۆتانی

A. Rimbaud

من دا رېکي و

دهستين من دبهريکي دا،

ب قاښته کي ساخته؛

هي ي خوداوه ندا شعري

نهل ل ژير ناسماني دا ب رېکه تم،

و نه ز ي ته مه:

هه يواخ، نا، نا، من خه ون

ب چ سوزدارييه کا خواهش ديت،!

نه و په نته لوئا من بنتي نه و هه بوو

درهاي و شه که کا مه زن تي ببوو،

لده مي ده رکه تيم

نه ز وه کي بونجه فسکا بووم،

مينا باقلکا

من سه روا ژيک بژاله دکر،

ل خانا هرچي مه زن جيوار بووم و

ستيري من ل ناسماني

ب مژيلانکين خواه يني نهرم؛

من گوه ل هشينان وان يا نازک دبوو،

ل ئيقاريين خواه شين ئيلوني

لسه ر ئيقا جادي رونشبووم؛

من هه ست ب خوناقي دکر

ل سه ر نه نيا خواه

نه و مينا شه رابه کا بهيژ بوو،

و من سه روا فه هانندن

د ناف سهين سهير و ساوير،

من زنجيرا پيلافا خواه يا درهاي

مينا تيلين گيتاري؛

دگه ل پيه کي خواه

به ر ب دلي خواه فه کيشان.

تي گوتن کو نه ف هه لبه ستين هه ژ هه لبه ستين
دي هاتنه وه رگرتن، لي بنگومان رامبو پستي
نقيسي نا هه ردوو نامه يني خواه يني ب ناقي «ليته رز
دو قويان / نامه يني خيقرانكي» وي ده ست ژ وان
هه لبه ستان به ردا، وه که دن ژي نه و ينيه يني د ناف
وان هه لبه ستان دا ل دور خودانين وان ژ هه لبه ستين
دن نه هاتينه وه رگرتن. ژبه رکو هه سترن ب جيهان و
گه ردووني چي نابه ژ که سه ک دن بهيته وه رگرتن و
قه ر کرن، هه سترن ب وي جيهانا د ناف هه لبه ستا
«رومان» دا هاتي يه کو ل ئيلونا ۱۸۷۰ ئي فه هانندبوو
گه له ک و گه له ک ژ وي پاليانا بيزليقه بوون و که رب
دووره و جودايه ژ په تکرنا دژوارا وي خورتي سنيله يني
خوداني دوو چاقين شين:

۱

تو ل هه قده سالي ب ته مامي نه يني رژدي

ژبه رکو دي ل ئيقاريه کا خواهش

پيکين بيره و شه رابي و قه هوه خانين خه ملين و

شويشين په نجه رکين وان يني برسقي

هه مي دي هاقيزيه ناف دوژه هيدا،

و دي ده رکه فيه ده رقه و

ل بن دارین زه یزه فؤنا که سک په یاسا که ی.

ل ئیفاریین فئی خزیرانی

بیهنا زه یزه فؤنی دخوه شن!

و هن جارن بایه کئی نازک دهیت و

تو چافین خوه دادنییه سهر ئیک،

لی بایی گران و بارگری ب دهنگه دهنگی

- باژار نه دووره -

بیهنا تریی ره شمیری و

بیهنا بیروی دگه ل خوه دینیت...

۲

میژه بکه، تو دهسماله کا بچووک

ژ ناسمانه کئی شین تاری دینیی،

ب سؤلینه کا بچووک په رواز کریه،

ستیرکه کا خراب

بچووک و سپی د ناڤرا دبووریت،

و تو دینیی

ب نازریانه کا شرین دخه ندقیت...

شه فین خزیرانا هه قده سالیی!

و تو سه رخواهش ب بی.

مه یا تو قه دخوی شامپانیایه و سه ری ته بگریت...

بهیی و بچی؛

رامووسانه کئی ل سه ر لیقین خوه ب بینی

و تو قه جنقی مینا لاوره کئی بچووک...

۳

و دلئی ته یی دین مینا رۆبنسۆن کرۆزۆی

د ناف هه می چیرۆکین قه گپرای دا

دهما ل بن رۆناهییا جادا به هتی قه

کچکه کا بچووک ب بینی

نازک و شلک دمه شیت،

ل ژیر بهرچیلکا ب سههما

قاپیتا بابئی خوه دا.

ژ بهرکو ته ب ژار و دامای دینیت

بله ز ئاڤری قه ددهت و

ههردوو پین وی یین بچووک

به ردهوام دله یزن...

و نه و ئاوازا ته ب فیتکی

ژ لیقین خوه لی ددا

دمریت، دمریت و دمریت...

و هه که رامبو شیا بیت سه ربکه قیت یان نه کو

هه می ههست و ههسته وه ریڻ خوه ئالۆز بکهت

و تیکبشیلیت، نه وژی کو ل سالا دو یقدا ب پیکا

چۆرسی و خراب بکارئینانی، وان ههست و ههسته وهر

ستوخواری خوه کرن، بیگومان چ دهلیقه نامین و

گه ره که بیهیتته گۆتن کو وی نه نقهست و ژدل و قیان

خوهستی یه پهفتار و پوشتی خوه بگوهو پیت، یان

ژی ب کیمانی سهنتا پهفتاریڻ خوه گوهه پتی یه.

و پشتره ب چهند ساله کا، باردلی خودانکارئی وی

ل باژاری عهدهنی ل دۆر ماسکا رامبوئی ئاخفت و

مهست» دا هاتی یه بهحسکرن. ئەو تشتی ههژی هندی یه مروّف بو بژیت ئەو تشت نهجیهانکی یه، لئ گزیرتین تهوزاندی ب ستیرانه، ملیۆنان چیچکین زپړینه، کاملانا پاشهپوژۆی یه. ریک ژی بو فان نارمانجان وهکه خوهیاپه و د قهسیدهیا دهريادا هاتی یه-ئهوه کو مروّف خوه د ناف وی دهريای دا بشووت-مروّف خوه وهندا بکهت و ژنوو خوه قهبنیت.

ب پامانهکا دی، « دۆزا رامبووی» یا راستینه نه پرسا ژینهنگار و چیروکا ژيانا وی یه، لئ دۆزا وی پرسا ههلبهستی یه. ئەری ههلبهستی ئەو هیزه کو وهکه بنهتار، ههکه مروّف ههژی وی به و زهند و باسکین وی ب سهردا زال بن، وهکی چهوا بیگومان رامبوو شیا وی بکه، ههکه ههلبهستفان خوه بدهتی؛ وهکه چهوا ئالیکار خوه خلمهتکار دبینه ل دهمی نئاندنی و بپهوشین، کو هس و شوناسا خوه بو دکهته قوربان، ئەری وی چاغی ئەو هیزا ههلبهستی دکاره وی بهر ب نهديار و نیهانی قه، بهر ب ئاگرۆ پرۆمتیۆسی قه بلند بکه؟ ئەری ههلبهستی ب راستا دهريایه که ل دووماهی یی وی کهسی (یی خوه پادهستی دهريای کری) بهر ب پهراڤی قه پال دده-پشتی کو کهفتی یه بهر لهپئ سیپه ل و خهندقینئ-و ژ نووڤه وی دهافیزه جیهانا پشتی جیهانی؟ جیهانا دژبهری جیهانی؟.

ئهقه ژی ب خوه ئەو پرسیارا راستینهیه ده رههقی مه، ئەم یین نها راستی ئەفان ههلبهستین تژی ههستین سهیر و ژنیشکیتقه دبین. ئەو پرسیارا راستینهیه بو ماریتانی ئەوی ب هیرس قه ل وان کهسان دنپه یین ل سهر وی باوهرا قه برن کو مدهرکییهک بو دبیته سنگهپی، و ئەقی پرسئ ماندهل ناکهت ب قاسی

گوت:» ئەو چ جارن فیر نهبوو ماسکا خوه یا شهپاز و خهمجین پافیزیت کو وی دبن سخیرکا وی ماسکی دا، ساخلهت و کوکا راستینهیا دلئ خوه دقهشارت».

وهروهه دهراڤهک بنتی ژی بو گومانی نامینیت کو ئەف گوهورینا پلانکری و ئەنقهست؛ گوهورینهکا چیکری بوو ژ پیخهههتی شعری - ژ پیخهههت رامبووی هزر دکر ئەقه شعره-دزینا ئاگری. ئەفه و گهلهک گهنگهشه ل دۆر بناس و ئەگه رین تایبهتین قئ فاریبونا وی یا ئەنقهست هاتنه کرن. ئەری ئەفه قه پریژا توندی و دلپهقی یا دایکا رامبووی بوو؟ ئەری ئەفه ب سهدهما جهنگی سالا ۱۸۷۰ی و داگیرکنا شارلفیل بوو کو ههمی قوتابخانه هاتنه دائیخستن و ئیزامبار ل ویری نهمای؟ یان ژی وهک بهرژهنگ ژ ئەنجامئ قه خواندنا وی بوویه بو پهرتووکیین سحرئ؟ یان ب سهدهما زفیربونا سهردهمی سنبلهیی بوو کو بیژاری و زفیرییا جیهانی ژی ب سهردا هات؟ یان ژی بناس سههرنهگرتنا کومونا پارسی (شورهشا چاری یا فهرهنسایئ) و سخهتی و نهخهوشین زفستانا سالا ۱۸۷۱ی بوو؟ بهرژهنگ و بوچوون زۆر و مشهه، لئ ههر دمینن وهکه بهرژهنگ و هن جارن نهگریدای ریالیت و کهتواری ژی، ژبهرکو شروفهکرن و پرافهکرا راستینه ل سهر ههر کهسهکی دمینیت ئەو دبینیت راست و ب دیتنا وی راست. ئەف یهک د ههردوو نامه یان دا و ل قهسیدهیا «گه میا مهست» هاتییه گوتن. ئەو تشتی ههژی هندی مروّف بو بژیت نه جیهانه، یان تشتی هوگر و عهدهتی، نیزیکی، گهنی، مروّفاتی و پامیاری- « ئەورۆپایا خوهدی چه مبه رین کهفتار»- گه میین کهلوپه ل و متایان و یین جهنگی و گه میین زیندانیان کو ل دووماهی یا قهسیدا « گه میا

کو خوه پیڼه هاینادهت:» ټهو دیناتی یه مروّف هیفی یا بخوازیت کو هه لبه ست ب ته نن د جانئ وی دا بڅیت...» و ټه ټه ټهو پرسیارا راستینه بوو بو رامبوئ ژئ ل دووماهی یا ژبانا وی یا کورت وه که هه لبه ستفان، بهری کو ژ ویزه ی دوورکه فیت و ټهوروږا جیبه ټیلت و وه که ریڅینگ بهرئ خوه بده ته وه لاتین روژهلای و ده ریا سوړ و ټافریکایئ، بهری خوه ته رخا بکه ت بو بازارگانی و قه چاغیکرنا چه کی و هژمارتنا دراف و په ران، ټهو خه بات و کارین وی یین دژوار و چوړس کو داوی نایئ، ټهو خه باتین ترس و سه هم ټیخستینه دلئ هه فالین ټیرلینی.

قه سیدا «ده مساله ک ل دوژه هئ ۱» ټه وا کو نفیسینا وی ل گوړ راپوړتا رامبوئ بو دهما دنیڅبه را نیسان و ته باخا ۱۸۷۳ ټه دگه ریت، گه له ک ټومه تبارکرتین تال و دژوار ب خوه ټه دگرت، ټهو ټومه تبارکرتین خوړتئ هه ژده سالی ټاراسته ی خوه کرین، مه به ست ټومه تا بزافکرنا وی کو ریکا خوه بهر ب هه قیقه تئ و کو ټرو لکرنا هه قیقه تئ بشه قینیت د ریکا هه لبه ستئ، کانئ چاوا وی فند و فیل ل خوه کری یه و چه ندئ گیل و سه ره شک بوویه.

ټه ټه و سخیرکی و تناز گه هشتنه گوږیتکئ، چونکی ټهو گوټن و خوه ټینانه ده ر-یان ټه وین نها ل جه م وی ته نن گوټن-کریارین که سین دینه میړ و مه ژئ ه شک و دفن بلند بوون. ټهو ل «ده مساله ک ل دوژه هئ» دبیڅیت: ټه ز دئ هه می مامکان ټاشکراکه م، هه می مامکین دینی و خوه زایی، مرئ و ژدایکبوونئ، ب هووری و داهاتی، و نژاندنا گه ردوونئ و عده م و نه بوونئ. گوهدار به!» من هه می شیان و به هره یین هه یین! ل ټیرئ و ویرئ

چ که س نیه، ته سترانین زنجین ره شپست دڅین؟ ته سه مایا فریشته و مه لکه زه نان دڅیت؟ ته دڅیت ټه ز وه ندا ب بم؟ و خوه نقومبکه م بو قه زفراندنا گوستیرکئ؟ ته ټهو دڅیت؟ ټه ز دئ زیړان چیکه م، دئ نه ساخان ساخکه م...». « بلا هزرئ د مندا بکه یین. ټه ز به خته وه رم کو ټیدی ټیش و ټازاران نابینم. ژبانا من ته نن تامساری و چڼیلین جوان بوون: ټهو جهئ داخئ یه». « هه یواخ! هه تنگزینه ک تئ چافه ریکران!» و ټاخافتنا خوه دبریت و ټیرلینی وه که « پاکیزه یه ک بیمه ژئ» ب ناف دکه کو هه وار و گازندا خوه دبه ته بهر «ټه هریمه نن یه زدانکی» ل دوړ چوړسی و شه ربازی یا «ټه هریمه نن دوژه هئ» کو رامبو ب خوه یه.

ټهو پشتی چه ند رسته یان ټه دگه ره و خوه ټومه تبار دکه و دبیڅه:» هانئ بگره دیروکا ټیک ژ چڼیلین من». و په سنا سهرکه ټتین خوه ب ټواپه کی سخیرکی و هوڅانه دکه: ټه وی ره نگئ پیټین دهنگدار ټافرانندی یه، و فورمئ ته ټ پیټین داکه سیای و لښنا وان ریڅیڅیخستی یه، و هه روه ها په سنا خوه دکه و دبیڅه کو وی ب ریکا ریتمین خوه ماک (غهریزی)؛ زمانه کن شعری ټه دیتی یه و روژه کئ ټهو دئ که ټیته بهر کارټانینا هه می هه سته وه ران. ب که نیه کا سخیرکی و خوه مه زبنین ټه دبیڅه:» من مافین وه ریڅیرانئ ژئ بو خوه یین پاراستین». پیڼه دچیت و دبیڅیت کو وی خوه راهینایه ل سه ر وه هم و ساویری یین بچووک و ساده؛ مینا: کارخانه ل جه م وی په رستگه هن و عه ره بانک ژئ ب دیتنا وی هه چکو ل سه ر ریڅین ټاسمانی ب ریڅه دچن، هه روه ها کو وی سالونه ک دبنئ گو له کا ټافئ دا دیتی یه، ته ټفی وی ژئ؛ وی »

ژدل حەز دکر ئاخافتنه کا وەها ژ دەفی دەره کەفتبا و دانپیدانان ب گونەه و شاشیین خوه کربان. دگەل هەندى ژى دانپیدانانا رامبووى دانپیدانانەکا گەلەک ب زەحمەت و گرانتەر بوو: دانپیدانان ب تینەگەهشتن و گیلپى بوو. «من هەمی جهژن ئافراندن، من هەمی سەرکەفتن و بویهړین دراماتیکی ئافراندن. من بزاف کر کو کولیلکین نوو، ستیرکین نوو، زمانین نوو ئافا بکەم. من وەها تەخمین کر کو ئەز دکارم بگەهه هەنک هیژین سەرڤه ی خوهزایى. باشه! دى بلا ئاشوڤ و بیرناینین خوه بنگۆر بکەم...».

«ئەز! ئەز، ئەوئى خوه مینا سحر بازەک، یان مینا فریشتەیه کی پرگار بووی ژهەمی بنەتارین مورالی دانا- لى ئەز بو ئەردى هاتمه فهزفراندن کو ل کەسابەتەکی بگەرهم و هەقیقەتەکا قریژ هەمیژ بکەم! ئەزى جۆتکار!» ئەو پەیفى ب دیمى خوه داددەت. لى ئەو د راستی یا خوه دا چ بوو؟ پشتی هەمی وان ئاخافتین تامسار و پەیفین چڤیل و خوههەلکیشان و خەوتین پفداى- راستیا وی خورتی چی یه کو وی ل ئاسمانا دەریایین بى دووماهی دیتین؛ یین زاخداى ب کیف و شاهی یا گەلین سپى- و ل دووماهی یى ئەو چ نیه ژبلى جۆتکارەکی، جۆتکار کورپى جۆتکاری، ئەوئى « د ناقههرا قازانکین شکهستی و درپین بن دیواره کی دا شین بووی پروودنیت کو گەرماهی یا پوژى ئەو قەلشاندی یه-» دیوارین بیستانى دایکا وی یا جۆتکار ل پوشتى! و ل دووماهی یى دى داخوازا لیبورینى کەم، ژبه رکو ئەز ل سەر دەرهوا ژيام.

ئەرى ب راستا، رامبووى خوه ب دەرهوا تیر و حەمەر کر؟ مه چ بەرسفەک بو ئەفئى پرسیارى ل بن دیوارین

سەفسەتە و چیریژى یین خوه یین سحرى» وەکە ساویرین پەشقان ب ناف دکە و ل دووماهی یى تەکەز دکە کو ئالۆزکرنه روح و جانی کاره کى پیرۆزه. ئەوی خاترا خوه ژ جیهانئى خواست ب جۆره کی ژ چیرۆکین ئاشوپی- ل قیری ژى ئیک ژ ستارین خوه یین کورت و ساده وەک پرووکار بەحس دکە کو «ستارنا ئولیا بلند» ه. وی هیدی هیدی ئەفینا بیابانئى کەت دلئى وی، زەفین شەوتى خوه شقى یا؛ خوه بەردا کۆلانکین پیس و گەنى، خوه ل بەر پوژى هەلیخست و رادەستی خوداوهندى ئاگرى بوو کو وی ب پەرتین، کو وی و باژیری پیکفه پرتى پرتى بکەن و کەستەکان ل وان بخن- ل قیری ژى بەحسى هەلبەستەکا دی یا خوه دکە کو نافئى وئى یى رەسەن «جەژین برسئ» یه و تیدە هاتى یه «هەکە برسى یى هەر تشتى بم، ئەز برسى یى خاک و بەران ب بم. ئەز پوژى یا خوه ژى ب باين دشکینم، پوژى یا خوه ب کەفر و پەژى و ئاسنان دشکینم...».

ب فى ئاواپی، ئەو ب «سەرکەفتن» ا خوه شا دبیت. وەها ئەو دووماهی یى مینا چریسکەکا زپرى د برسینا تیرۆژکى دا ژى یا، ئەو چریسک خوهزا ب خوه یه- و دبۆه: «ب شابوون و کەیفمەندى فه من دەرپرینه کا گیزوگیل هەلبژارت». و ئەو «کەفتبوو بەر خفسا کەسکە سوړى»، و شامەندى چاره نفیس و عەزبابا وی بوو، شامەندى کرمئى وی یى داریانئى بوو. «شامەندى! ددانین شرینین وەکی مرنئى بوون دگەل بانگى دیکلى ئەز هایدار کرم، دگەل لیدانا زەنگلان ل باژارى هەرى خەمبار دا».

ئەفه هەمی، وی بەر ب دانپیدانانئى فه دبەن- لى ئەو دانپیدان نەبوو ئەوا کو ئیزابیلایا خویشکا وی

قه لشی ل پۆش، یان ل کۆمپین که فران ل کوپرسی، یان ل عه ده ن و حه رار و ئۆگادنی نه دیت، مه ئه و به رسف ل نه خوه شخانه یا مارسیلیایی ژی نه دیت که پامبو پستی چند هه فتیه کا ب سه ر جه ژنا ژدایکبونا خوه یا سی و هه فتی ل ویری کۆچا داوی کر. ژبه رکو ئه و قه سیده یین «به یقین چقیل» و «خه ونین پفدای» وه ک قه سیده یین «ریتمین خوه ماک» دمین؛ نه وین پۆژه کی پامبو وه ها هزر دکر کو ئه و «شیا به تیدا بگه هیه ته هیژین سه رقه ی خوه زای»- یان ژی «گه شفه دان / ئیشراقات» وه کی چاوا فیلینی ب نافکری پۆژا ل گۆفارا «لا فوگوو» به لافبوی به ری مرنا پامبو ب پینج سالان، ل پۆژه کی کو که سی نه دزانی پامبو ساخه یان مری یه؛ یان که سه ک هه بیت خوه ب پرسه کی وه ها فه های بده ت. «گه شفه دان / ئیشراقات» تا نها مایه زندی و ب ئاواکی بیده نگ به رسفا وی خوه نده فانی دده ت نه وی وان فه دخوینیت و هه وار دکه ت و دبیزیت «هه ی بن مه ژی»!

ئه فه ژی ب فی رامانی نه ییت کو گۆمانی ل سه ر وان ئاخفتین تامسار ده یلیت کو پامبو ب خوه ئه ف چهنده تیدا دیت ل ده می بو فه گه پرای. «گه شفه دان» قه سیدین خه ون و جانبینی و پروئیایی ساده نینه د ناف توره و ویزه ی دا-لی ئه و په سن و پیداکوتنا خه ون و جانبینی یانه، بیرئانین و پرسین گریدای جانبینی یانه، ئه و جانبینی ب خوه نه: وینه و ریتم و پرت و مرتین کو جانبینی خوه نیشان دده. ئه و کردارن، کردارین شعریه، ب له زاتی یا نه ده مکی یا هه رکی ب پێقه دچیت نه وا خه ون و جانبینی پی ب پێقه دچیت، نه ئه و ده م و چاخنی پیکئخستی نه وا

بوویه ساخله تی خه ونی ل ده می مرۆف بیرا وی لی ده ییت، نارمانج و مه به ستین وان ژی هه مان نارمانج و مه به ستین خه ون و جانبینی یینه-کو وان تستان بیینی یین نه یینه دیتن: نه بیته ئه و خه ون و جانبینی یا کو ویزه وان ژخوه ره کر نه نارمانج و مه به ست. بو موه نه ئه و قه سیده یا ژهه میان به ر خه ون تره: قه سیده یا «ژ هری»- ئه و گرکی بچوو ک ل هه مبه ری مه، نه وی کو ل ویری فریشته و مه لکه زه ن کورکین خوه یین هری د ناف میرگه کا پیلا و زمرودی دئین و دهن، و هن میرکین ژناگری ژی خوه به ره ف گۆپیتکی وی گرکی ده لاقیژن، گلشین وی شیفی ژی ل ئالی یی چه پی دکه فه بن ده ست و پیین بکوژ و جه نگه بازان؛ ده ما کو ده نگین مینا ئیشا به لاف پینگا فا وه رچه پین خوه نیگار دکهن. و ل ئالیی راستی، به ردای وی نشیفی یی، هیلا گه شفه دان و پيشفه چوونی یه، کوما ژه نیار ژی ل بلنده یی یا که فالی؛ ژ همهمین پژد و ل فوک پیکده ییت کو ژ چه قه قوکین ده ریایی و شه فین مرۆفاهی یی ده ردکه فن، و ل فی ئالی یی نشیفی ژی کو دکه فه هه مبه ری مه؛ رندی و خوه شکتی یا ستیر و ئاسمانی پیفازی و هه می تشتین زندی دبینی، گه ش و شین دادکه فن، هه چکو ژ وی سه فیکتی ده ردکه فن، ئه و ل بن مه ژ عه ده موکا که نداله کی فه ره سیای.

مرۆف د ئه فان وینان دا وان تستان دناسیت کو وینه وان نیگار دکه ت. ئه فه خه ون و جانبینی و پروئیایه ل ره وش و په رگالا قه ومیان و بویه ری دا، هه مان خه ون و جانبینی ب خوه یه، ئه و جانبینی یا خوه دوورتر ژ سینوورین به رچا ف و به ربین باز دده به ره ف سه نتا نه به رچا ف و نه دیتی، ئه و نه دیتی یی وه ها رادگه هینه کو ئه ف جیهانا تژی گرۆف و هیما

«ل جهه کی بلند بکه، ل ههر جهه کی،

ماتریالا بهخت و دالهفه یین مه»، ئەمى هیفیا ژته دکهین.

ئەى گههشتی ژهه می ریکان

تو دى دوور دوور بچی بهرف خپ جهان.

ئەفه گازییه کا راستینهیه، چنډبیت ژى ل وژهیا سیربهندی یی یان ئولى سحره کا ههستیار و ب جوشت نه بیت ژ سحره هه فوک و پستهیا ئیکى یان یا دووماهیى. لى ئەف جاندارى بیناف دى ئەفى ئەگه رى دیار و خوهیا کهت؟ یان تو دى گوهدارى یا وی دهنگى مروفا کهى یی بانگی وی دکهت؟.

یان، ل دووماهیى «پشتى لهیى» فهخوینه، کو ئەو نه دیمه نه کا خهون و جانینی یه و نه گازی و بانگینه؛ لى رۆمانه، یان ژى مه رهم پى ئەوه ب بیته پۆمان:

«و پشتى کو هزرا توفانى داکه تی، کینرۆشکهک دینچه را نه فه لى و گولیلکین لیلوزا کوفیخوار پاره ستى یا و د ناف ته فنا داپیرۆشکیرا؛ داله فه یین خوه دانه که سکه سوڤى، کولیلکان ژ نوو ل دهر دۆرین خوه دنیپین- لى هه یوااخ که قرین کوبار هیژ نخافتى بوون، قیجا دکانکین فرۆتنى ل جاددهیا پیسا سه ره که هاتنه دانان و قایغک بهر ب ده ریایى هاتنه پاکیشان ئەو ده ریایا سپه لى وى پابوونه پیا، مینا مه ل وینه یین که فن دا ئەو دیتنه، خوین فه پرژى مالا خۆدانى ریه پین شین- ل گروتنخانه یان، ل کۆمپانیایان، ل ده مى کو موهرا خودى په نجه ره ک سپى دکر. خوین و شیر پیکفه هه رکین. و سیتفانوکان (قندس) مالین خوه ئافاکرن و ل بارین بچووک هه لم ژ کۆپین

و ئیمىچ گه له ک جارن سوڤا دیتنا گه له ک تشتان دده ته مه- سوڤا دیتنا وان رامانین دکه فنه پشت ئاویز و ئالافان. بۆچى رامبۆى خوه وه که ئەحمه ق و بى مه ژى ب ناف کر ده ما ژ نوو فه ئەف قه سیدهیه فه خواندى؟ ئەرى ژ بهر هه ندی بوو کو ئەف قه سیده نه شیا بگه هیته په رگالا نه بهرچاف و نه دیتی ئەو ل بهر بوو بگه هیتى؟ یان مه نادانیته لىفا په رافى ل گزیرت و که نادافین خوه شک یین خوه دى پندییه کا وه ها کو نایى باوه رکرن؟ و یان ژ بهر هه ندی یه؛ ئەو نه ته نى مه دگه ل ئاگرى د زیارى ده یلن؛ لى دگه ل وان په ل و پیلۆخین هیدى هیدى فه مریای ل پۆژ ئافابوونه کا ئەردى یا ژیکبژاله و وه رگوه پزى ستیرک و شه فان؟.

یان ته خمینا خوه ل قه سیدا «بى ئەگه ر نینه» بکه، ئەو بانگیشه که پتر کو خهون و جانینی بیت، ب وی دهنگى زندی نه رحه ت هه وار دکه ت کو ژ مروفه کی ده رکه فیت وان تشتان ببینیت ب خوه داخواز بکه ت:

ده ستلیدانه کا ده به کى ژ تلین ته

هه می دهنگان به لاف دکه ت و

هه رمۆنیه کا نوو دنه خشینیت.

گافه کا پین ته

بانگه که بۆ زه لامین دى و ریقینگییا وان.

تو سه رى خوه ژمه دوور دکه ی: ئەفینا نوو.

و سه رى خوه نیزیکی مه دکه ی: ئەفینا نوو.

«چاره نقیسا مه ب گوهوره، ل به راهیى قامچیا مه

ب قامچیا ده می ب هپره»، ئەو زارۆک گازی ته دکه ن.

و جانبینی یین رامبوئی و ههلبهستین خهون و جانبینی یین ساده و عهدهتیین ههلبهستقانی بریتانی و یلیهه و ووردزورسی دیاردبیت بو نمونه. ل دهمن کو ووردزورس مژارهکا ههفشپوه د قهسیدهیا خوه» سرووشین نه مرییی ژبیرئانینین زاروکتی یا نه خری» دا پارقه دکهت؛ ئەو راستی یین فهپرین سهردهمن زاروکتینی یا خوه به حس دکهت، ئەوین پشتی هینگی دبنه جهی گوامانی و پهوش و پهونهقا وان نامینیت، لی ئەم وی یهکن ل جهم رامبوئی بهروفاژی دبیین، ژبهرکو رامبو وان راستی یان ب خوه ژیان دکه و پیته دژی. ووردزورس وهها دبیتزه:

بهری دارستان و میرگ و کانی

بهری زهقی و ههمی دیم و دیمهه

ل بهر چافین من

ب پوناهییهکا ژ ئاسمانا ته وزاندی بوو،

دهلالی یا خهون و خوهشکتی یا وی بوو.

مخابن، نها ئەو وهک بهری نه مایه...

ئه ری، ل دهمن ووردزورس ئەقی یهکن دبیتزه و دقههینه، کیتفروشکا رامبوئی دونا و دالهفه یین خوه دگههینه کهسکه سوری د ناف تهفنا داپیروشکی پرا- خاتوونا فلان ژی ئامیرهکا ژه نین ل چیا یین ئالپن دادنیت. هندیکه ووردزورسه تهکه زنی ل سهر دهما خهون و جانبینی یی دکه و کرۆک و کاکلوکا وی بو مه ئەشکه ره دکه- «ژدایکبوونا مه تشتهک نینه ژبلی پازان و ژبیرکرنی»- رامبو ژی هه مان وینه و ئاشوپان بهرخواز دکه ئەوین خهون و جانبینی یی هه لدگرن: ژ

قه هوئی بلند بوون. زاروک ب جلین به هی یی ل مالا مهزن پروونشتن کو هیژ په نجه رهک دلۆپ قیدا دهات و وان به ری خوه ددان کتییین تژی نه خش و نیگارین به دهو و ئیک ژ ده رگه هان توند فه بوو و کورکه کی بچووک ل بهر بارانا ژ خافلهت د ناف پانافا گوندی هه ردوو دهستین خوه بلند کرن؛ لی زفرکین سه قایی و هه لامه تین دیکلی ل سهر وان ئەو تیگه هاندن. و خاتوونا فلان ژی ئامیرهکا ژه نین ل چیا یین ئالپن دانا. و نفیژ و شانهدیر هاتنه سازکرن و قوربانی یا ئیک ل سه د هه زارا گروتخانه یا کاتدرایی هاته پیشکیش کرن. کاروان ب ریکه تن و میهفانخانه (سپلندید) د ناف خو یسار و هاتوهاوارا شه فا جه پسه ری ژوری هاته ئافا کرن. و ژ هینگی فه هه یف گوهداری یا ویق ویقا پروقی یان دکه ل بیابانین گزنیژی- دگه ل سترانین شقانا ب پینلاقین وان یین ژ داری؛ ره قه قا وان د ناف بیستانان ده نگه دههت. ل دو یف دا به یوونا سپی ل دارستانا بنه فشی یا تژی سولین گوته من دهه بهار بوو. پا دی ب هه رکه قوله تینۆ! تو ژی ئەی لیمشت د ناف تراشان فه زنی و ب سهر پری دا خوه بحولسینه! هوون ژی گه لی کورک و ئورگونا رابن و قه لشن و خوه به یزینن، هون ژی ئەی گورمینا عه فرا و شریقتنا برویسی یا، ئەی ئاف و پوسیده یی، هوون ژی بلند رابن و جاره کا دی له هی و لیسهران بوه شینن. ژبه رکو هه ر دگه ل ته نا بوونا له هیان- و ااخ، ئەو دوو و مراریین خوه نخافتن و ئەو گولین فه دبوون!- ژ هینگی فه ژیان زفیر و پوسیده یه! و شاژنا سیربه ند ژی ئەوا په ل و پیلوخین خوه د ناف قازانکا تاسولقه ی دا هه لدکهت، چ جارا وی نه قیت وی بیژته مه ئەوا ئەو دزانیت و مه های ژنی نه».

ل قیری جوداهی د نافه را هه لبهستین خهون

ثاليه کی ئەم کيڤرۆشکي و مالا داپيروۆشکي ديبينين، ل قاما دی ژي دکانکين پيس و خوينا گروۆتخانا و سازدانا نقيژ و شانهديرين ل سهد ههزار جهين قوربانیکرنن.

ب ئەفي ئاوايي ئەف «گهشفه دان _ ئيشراق» ين هان وه که ئاويژ و ئارمانج، کريارين گه له ک ب جهساره تيرن ژ ئيش و عهزاب و شهقاوه تا جانکي؛ ئەوين ماريان نفيسه ري وي پي تومه تبار دکه:

کريارين ب جهساره ترن ژ باز و خوه هلاقيتنا ئيکارۆسي ۲. لي ئەف کرياره سهر دکه فن دگه له هه بوونا وان شهرت و مه رجين هه يي؟ - شهرت و مه رجين وي- يان ئيکارۆس دکه فيته ناف شهقه سه ري و درک و سترين بيستانا پۆش دا؟ ئەري کۆپله يا «پشتي تۆفاني» دکاره وان که فرين کوبار ب دزيت و د ناف پارزينکي پروم تيۆسي بۆ مه بينيت؟ ئەري بزفينا ده ست و تلان ل قه سيده يا «بي ئەگه ر نينه» دي هه مي ده نگان راهي ليت؟ ئەري ئەم دي گوهداري يا هارموني يا ساز و ئاوازه کا نوو که ين؟ و ئەم دي هه ست ب نه رموشلکي يا ستيران که ين ئەوين ژ سه فیکا ئاسماني دادرژيينه سهر دي مي مه ل قه سيده يا «ژ هريي» و هه مي تشتان بۆ مه رافه بکه ت- بکوژا و ته ف جهنگ و جهنگه بازيان رافه بکه ت؟ و ب رامانه ک دي، ئەري ئەف هه له ستين هان بيترن ژ هه له به ستان؟ ئەري ئەف هه له به سته نقشتي و دونا و داله فه بين سحرينه و مه دبه نه جيها نه کا پشت في جيها ني؟ هه تا کو وان تشتان بۆ مه بزفرينيت ئەوين دووري له پين مه؟ ئەري ئەو ئەشکه ره کرن و که شفکرنا وي هه قيقه تا دي يه- ئەو راستي و هه قيقه تا کو مروّف هه رگاّف وه سا ديبين ئەو هه قيقه ت ل جهه کی فه شارتی يه، ل جهه کی

دوور و په نهان و ل پشت بيته ختوباري يا گه ردوونن و دنيّف هه ري يا چاره نفيسا مه يا مروّفاهيي و ئيش و عهزاب و وان کاره سات و بۆبه لاتين بي رامان و مه عه- ل پشت وي و دژبه ري وي؟ يان ژي، پشتي ئەفي چهندي هه مي ي، ئەو قه سيده سه رباري جه وهه ر و نافه روکا وان، بي کيم و زيده؛ ته نن هه نده ک قه سيده نه و به س؟.

چ که سه ک قه سيده بين «گهشفه دان/ئيشراقات» فه خونديت نکاريت به رسفا ئەفي پرسيا ري ل شوونا خونده فانه کی دي بده ت. و هه که ئەم «پۆل کلۆديل» وه رگرين کو نموونه ي هه ري نافداره، ديبين وي هه رگاّف ته که ز کري يه و گو تي يه کو رامبوي وه ل وي کري يه باوه ري ب کاسوليکتين بينيت، و نه به رژه نگه مه به ستا وي ئەو بيت کو وي ب سه ده ما «قوربانين به راهي» باوه ري بۆ چيبوويه، لي چ پينه قيت کو مه به ست ژ ئاخفتنا وي «گهشفه دان/ئيشراقات» ۵. لي ئەز دکارم ل سهر نافخي خوه ب ئاخقم و بيژم کو «گهشفه دان/ئيشراقات» نابيته که شف ب ديتنا من؛ چونکي ل ده مي وي فه دخوينم، ئەز چ هه سته کی ناکه م کو به ر و به خششه کن ئاگري دزيای دگه هينه من، به روفازي؛ ئەز هه ست ب وه رگرتنا به ر و به خششي شعري ب ته ني دکه م و ئەفه ژي تيرا من هه يه.

له وا هه له به ست نه که شف و ئەشکه ره کر نه و نه پيدفي ئاخفتنه کا وه هاه يه ژي. هه له به ست هونه ره، وي ژي دکه ت ئەوا هونه ر دکه ت و پيرادبيت، مينا لوتزي ديژه؛ ئەوه کو ئەرد و ئاسمانان د ناف رکه ها فورم و روخساري دا ئيخسير و چه مبه ر بکه ت. و چ تشته ک تير و تزيتر مينا هه له به ستين رامبوي

يا نوو دا ل دور رامبوؤ به حس دكه، كو رامبوؤ ل «دهمسالهك ل دوژههئ» ههوار دكه و دببژه: «وا كوله نوؤ، دئ بلا ئەم خفسا خوه ل ژيانئ نه كه ن». رامبوؤ باوهري ب بهرژه نكي هه بوونا پامانه كي هه بوو، ئانكو ل سهر ههر شاعره كي پيدفي يه و ئەو پشتي هه مي دورپان و شكهستن و سهرشوري يان؛ «دهمسالهك ل دوژههئ» ب ئەقان په يقان داوي تينه: «ئهو دئ ب به تشته كي رهوا كو د نافي ئيك كه له خ و جان دا هه قيقه تي بدهست بيخم».

١: تيزين دكتورايي بين فهرانسي ژ جهنگي جيهاني ي دووي فه ئەف مزاره ئينايه بهر گينگه شئ و گوته كو «دهمسالهك ل دوژههئ» وه كه «خاترخواستنا رامبوؤ ژ ويژهي» ناين دانين وه كه چاوا بهرئ دهاته ناسين، ژبهركو وان گينگه شين خوه ل سهر فه گيرانين ده فكي و فه كولين تايه هه ندين هئلا هه له به ستفاني ئافكاربوون و ههروهها ته كه ز كرن كو ئەو قه سيده بهري «گه شفه دانئ/ ئيشراقات» هاتي يه فه هاندن، ئەفه و خاتوون ئينيد ستاركي ل وانه گويا خويلا زاهارو فئ ل دور رامبوؤ ئەو گرؤف رافه كرن و ژ ئالي ي زانينگه ها ئوكسفوردي فه ل سالا ١٩٥٤ي هاته وه شاندين، وي ئەو گرؤف رافه و شروفه كرن، لي ئەسهره ك د دلي وي دا جينه هشت. ب ره خ گينگه شا وي يا پون و رهوان و جهئ باوهرئنانئ، راستيبهك وهها دده خويلا كرن كو سهرباري ئەوا دببزن» گه شفه دانين په خشانكي» د نافي «دهمسالهك ل دوژههئ» ناهينه دپن، لي هژماره ك زور ژ وينه بين وان بين ههري پند و به دهه وهك نمونه هاتينه به حسكرن ل دور هه بوونا وان جوړه وه هم و ساويري بين كو رامبوؤ خوه پي تو مته تبار دكه.

٢: ئيكاروس كورئ دايدهلوسي، ئەو دايدهلوسئ كه لهها كريتئ ئافكري و ئەو و ئيكاروسئ كورئ خوه پيكفه د نافده هاتينه زيندانكرن. و ل دويف دا چهنگان چيدكه و ههردوو ژ زيندانئ دهفن، لي ئيكاروس زنده ژ حه ددي تيزيكي روژي دببت لهوا شه مايا چه نكيين وي دبهوژن و دكه فته ناف دهريايي و دخه نديت.

ژدهر: ارشيبالد مكلش / الشعر والتجربة / ترجمة: سلمى الخضراء الجيوسي

بيروت-نيويورك ١٩٦٣.

ئه فئ چهندي بهرچاف و خوهيا ناكهت؛ ژبهركو ئەو كورتقه برينا ژ لاي كه سي ئەو فه هاندن وه كه ئاوين و ئالافين خهون و جابيني ي، ئەو قه سيده ل جهم خوانده فاني ب رهواني ده رپيني ژ ئەزمونه كا ههري ئافراندئ يا مروفي دكه ن. دگه ل ههندي كو ئەو تشتي نخاف و نيهان ناكهته تشته كي ناسكري، لي وه ل وي زهلامئ (رامبوؤ) دكه، ئەوي ژ بيخه مه تي ئەفئ نهديار و فه شارئ دخه بهت؛ ب راستا د ناقبه را بيرانين و ئاسمانان دا ب بيته ئەو لههنگ و كه ساتي ي قه هره مانئ تراژه ديك.

و سه بارهت نه شيان و كيموكاسي يان ژي، من په يقهك ههيه دي هافئز مه سهر وي داخوياني يا كو رامبوؤ ده رهه قي خوه راگه هاندئ. چونكي رامبوؤ له مبهري دورپان و شكهستان ژي، وي چه جارن ئالاي باوهري يا خوه نه فئ نه كر.» پيدفي يه هه له به ستفان ب ته مامي نووده م بيت. ژبهركو چه سترانين كه فن نينه. وي پينگافي ب پاريزه ئەوا ته ب ده ستفه ئينا. شهف ب زه حمه ته. خويلا زوها ب ديمئ من فه ترش دببت و تشتهك ل سهر پشتا من نيه ته ني ئەف بنچكا ب چريسه ت نه بيت!»... و من په يقهك ههيه ل دور وي باوهري بيژم. ژبهركو جيهانا رامبوؤ ئەوا دژبهري جيهانئ، ره تکرنا جيهانئ نه بوو وهك هه بوون و ئيمكان و شيان. ل ده مي كو رايه دارين شوره شا نووده ما ويژه يي؛ هه بوونئ ب خوه زي دكه نه تشته كن پووچگه ر و «عه به سي» ب سالوخه تين وي بين «ره سه ن و داناي ب پني و پاساو» ژ پهنگي سارته ري، يان پامانا هه بوونئ ژ «حاشا و ئينكاركرنه كا ره سه ن -وه ردگرن- ژبه ر بهرژه نكيين هه بوونا پامانئ» مينا جوون كروي كشانك د كتيا خوه